

Praktická škola, Základní škola a Mateřská škola, Josefa Zemana, Náchod

STRATEGIE ŠKOLY

**PŘEDCHÁZENÍ ŠKOLNÍ NEÚSPĚŠNOSTI,
ŠIKANĚ A DALŠÍM PROJEVŮM RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ**

Směrnice ředitele školy

Praktická škola, Základní škola a Mateřská škola, Josefa Zemana, Náchod

Platnost od 1. ledna 2023

Obsah:

Úvod	3
1. Strategie předcházení školní neúspěšnosti	4
2. Strategie předcházení školní šikaně/kyberšikaně	7
3. Strategie předcházení dalších projevů rizikového chování	20
3.1. Záškoláctví	22
3.2. Užívání návykových látek	24
3.3. Krádež a vandalismus.....	27
3.4. Syndrom CAN	31
3.5. Sebepoškozování	32
3.6. Rasismus, xenofobie	34
3.7. Žák s PAS	35
3.8. Sexuálně rizikové chování	36

Přílohy:

1. Metodická doporučení MŠMT:
2. Podpisová listina

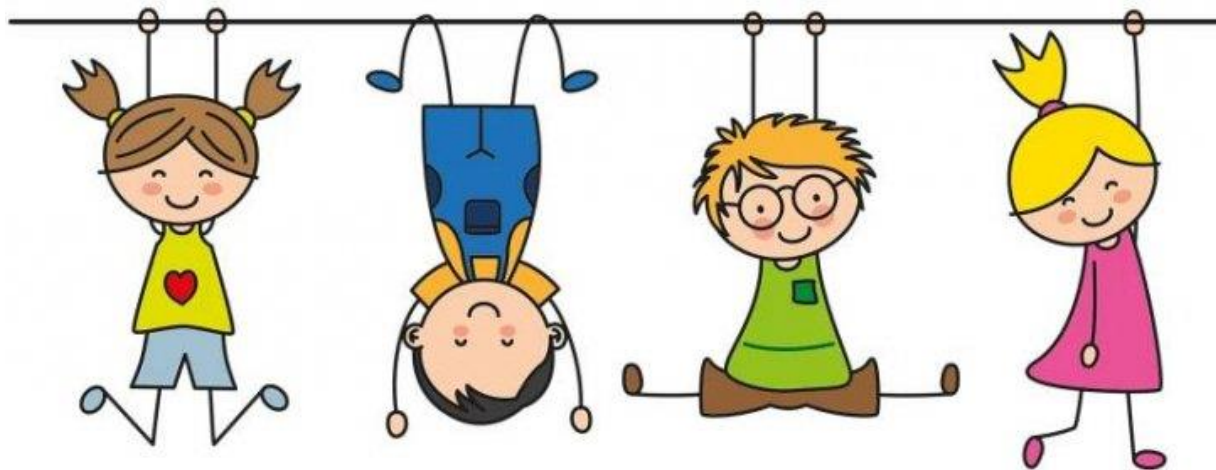

Úvod

Dokument Strategie předcházení školní neúspěšnosti, šikany a dalším projevům rizikového chování byl vytvořen na základě Metodického doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže (Dokument MŠMT č.j.: 21291/2010-28) a Metodického pokynu k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních (č.j. MŠMT-21149/2016).

Jedná se o platnou vnitřní směrnici školy, která je volně přístupná všem pracovníkům školy, žákům a jejich zákonným zástupcům a je povinností všech pracovníků školy řídit se a postupovat dle jejich závazných pokynů.

Cílem tohoto dokumentu je seznámit všechny pracovníky PrŠ, ZŠ a MŠ Josefa Zemana v Náchodě se strategiemi, které je možné uplatnit u žáků se speciálními vzdělávacími potřebami v oblasti školní neúspěšnosti, v rámci školní šikany či kyberšikany nebo při předcházení dalším projevům rizikového chování jako je záškoláctví, užívání návykových látek, krádeže, vandalismu, rasismu atd. U každé z výše jmenovaných oblastí jsou nastíněny možnosti prevence, postupy a možnosti řešení dané situace a nastolení případné spolupráce s dalšími institucemi.

1. Strategie předcházení školní neúspěšnosti

Podkladem Strategie předcházení školní neúspěšnosti je vyhláška č. 197/2016 Sb., kterou se mění vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů, a některé další vyhlášky s účinností od 1. 9. 2016 přináší mimo jiné na základě ustanovení §7 odst. 3 povinnost školy zpracovávat a uskutečňovat Preventivní

program školy včetně Strategie předcházení školní neúspěšnosti, šikaně a dalším projevům rizikového chování.

Charakteristika školní neúspěšnosti

Školní neúspěšnost je z hlediska pedagogicko-psychologického a socio-pedagogického chápána jako selhávání nezletilého žáka v podmínkách školního edukačního programu nejen špatným prospěchem, ale také vytvářením negativních psychických postojů a emočních stavů ve vztahu k vlastnímu učení, ke vzdělávání, k učitelům a obecně ke škole. Tento stav bývá důsledkem nevyváženosti ve vývoji osobnosti žáků, v jejich výkonnosti, motivaci, volných vlastnostech a v neposlední řadě také v rodinném prostředí. Neprospěch je téměř vždy způsoben souborem mnoha příčin, které je třeba včas rozkrýt a přijmout účinná opatření směřujících k nápravě. Podpora školního úspěchu vychází zejména z atmosféry školy, ve které je podporováno učení každého žáka, tedy dobrými mezilidskými vztahy jak mezi žáky, tak mezi žáky a pedagogy.

Strategie předcházení školní neúspěšnosti vychází z vyhlášky č. 27/2016 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, v platném znění a jejím cílem je vyhledávání potencionálně neúspěšných žáků a vytváření podmínek ke zlepšení jejich školní úspěšnosti.

Faktory školní neúspěšnosti

Školní neúspěšnost je vymezena řadou faktorů – především osobností a zdravotním stavem nezletilého žáka, dále rodinným a mimoškolním prostředím a výchovně vzdělávacím procesem ve škole.

Při řešení školní neúspěšnosti je nezbytná spolupráce školy, dalších odborníků, rodiny a samotného žáka. Podpora rodiny je v tomto procesu nenahraditelná i s ohledem na volbu budoucího povolání a budoucí život.

Jedná se o tyto faktory:

- + osobnost žáka – snížené kognitivní schopnosti, specifické poruchy učení, nedostatečná paměť, emoční labilita, nízká odolnost vůči zátěži,
- + poruchy chování, PAS,
- + zdravotní problémy žáka – dlouhodobá absence,
- + častá krátkodobá absence nebo onemocnění žáka,
- + záškoláctví, skryté záškoláctví,
- + změna ŠVP v důsledku přestěhování, přechodu na jinou školu,
- + nepodnětné rodinné prostředí, střídavá péče,
- + rodinné prostředí s nezájmem o školu a školní dění, nezájmem rodičů o spolupráci se školou,

- + nadměrně ochranné rodinné prostředí,
- + žák ohrožen sociálně nežádoucími jevy (zhoršená rodinná situace, šikana, domácí násilí, problémy ve vztazích v rodině nebo ve škole, ve třídě, ve vztahu s učitelem), ohrožení sociálně patologickými jevy,
- + žák s odlišným mateřským jazykem.

Předcházení školní neúspěšnosti

- + klást na žáka přiměřené nároky,
- + dbát na jeho pravidelnou docházku do školy, důsledně kontrolovat splnění zadaných úkolů,
- + zdůrazňovat jeho pozitivní stránky,
- + oceňovat jeho jedinečnost,
- + umožnit vyjádřit vlastní názory,
- + podporovat aktivitu žáka, dát mu příležitost zažít úspěch,
- + motivovat jej, rozebírat s ním jeho úspěchy,
- + vyhýbat se negativnímu srovnávání,
- + věnovat pozornost rodinnému zázemí žáka,
- + vytvářet bezpečné klima třídy a celé školy.

Pravidla pro řešení školní neúspěšnosti

1. Včasné podchycení žákových obtíží jednotlivými vyučujícími.
2. Okamžité řešení žákových obtíží – změna výukových metod a postupů, diferenciací učiva, navázání vztahu se žákem, hledání společného řešení vzniklých obtíží.
3. Učitel konkrétního předmětu, kde žák selhává, informuje třídního učitele a společně situaci řeší.
4. Třídní učitel informuje zákonné zástupce o vzniklé situaci a o postupu řešení. ZZ se aktivně zapojuje do řešení a do spolupráce se školou.
5. Při neefektivitě uskutečněných opatření se učitelé obrátí na výchovného poradce příslušného stupně a ten je metodicky povede.

Je uplatňován třístupňový model péče (ten je dán Vyhláškou č.27 /2016 Sb., v pozdějším znění)

1. Individuální pomoc vyučujícího v rámci běžné výuky.
2. Zapojení školního poradenského pracoviště.
3. Zapojení školského poradenského zařízení (SPC/PPP).

Základem účinného řešení školní neúspěšnosti je správné rozpoznání příčin.

Vedení školy vyhodnocuje, zda ke zvýšené neúspěšnosti nedochází jen u některých vyučovacích předmětů, nebo jen u některých vyučujících. Na toto téma případně zaměřuje svoji kontrolní a hospitační činnost, zajišťuje zpětnou vazbu od rodičů žáků (evaluační dotazníky).

Na základě této diagnostiky se stanoví možná opatření:

- + zvýšená motivace žáka k učení – důraz na pozitivní hodnocení, stanovení přiměřeného rozsahu učiva, podpůrné pomůcky (přehledy), využití pomoci spolužáků, podpůrné aktivity – oznamování termínů písemných prací a zkoušení, slovní hodnocení,
- + zajišťování vhodných pomůcek vzhledem k odlišným stylům učení (preference vizuálního, nebo audio vnímání),
- + žáci jsou seznamováni s možnými styly učení a učí se vědomě používat styl pro něj nejvýhodnější,
- + individuální konzultace, doučování, kompenzace nedostatků pomocí speciálně pedagogických postupů (PLPP, spolupráce s SPC, PPP),
- + pomoc při začleňování žáka do třídního kolektivu,
- + stanovení přiměřeného rozsahu učiva,
- + práce zadaná pro domácí přípravu odpovídá žakovým vzdělávacím možnostem,
- + sestavení plánu pedagogické podpory,
- + zvýšená práce pedagogů s kolektivem třídy, náprava narušeného klimatu třídy,
- + vzdělávání podle individuálního vzdělávacího plánu,
- + včasné informování rodičů o mimořádném zhoršení prospěchu žáka, tak, aby se zvýšenou péčí mohlo zabránit zhoršení souhrnné klasifikace žáka na konci každého pololetí,
- + u žáků, jejichž neúspěšnost souvisí spíše se sociálním znevýhodněním, konzultovat situaci i s OSPOD.

Škola průběžně vyhodnocuje úspěšnost těchto opatření, dlouhodobě sleduje žáky s riziky neúspěšnosti, poskytuje jim pomoc k jejímu překonání, zohledňuje vnější prostředí ovlivňující výsledky žáků, přijímá případná opatření k zamezení rizikového chování.

Situace vzdělávání žáků ohrožených školní neúspěšností je vyhodnocována na pedagogických radách a na setkáních ŠPP.

Škola si v prevenci stanovuje dlouhodobé cíle

- + vytváření kvalitního prostředí ve třídách a škole,
- + trvalé sledování a vyhodnocování této problematiky, poskytování informací o úspěšných i neúspěšných řešeních,
- + v rámci DVPP rozvíjet klíčové dovednosti pedagogů pro tuto oblast,
- + je poskytována nabídka pomoci pro žáky, kteří potřebují řešit subjektivně náročné životní situace,

- ✚ školní poradenské zařízení vytváří a aktualizuje strategii prevence školní neúspěšnosti, seznamuje s ní pedagogy školy a vyhodnocuje její účinnost.

2. Strategie předcházení školní šikaně/kyberšikaně

Vychází z Metodického pokynu ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízení č. j. 21149/2016 a aktualizace přílohy Metodického doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních, č.j. 21291/2010-28 (v oblasti prevence proti šikanování příloha č. 7 - Kyberšikana - č.j.: MŠMT- 32550/2017-1).

Škola má jednoznačnou odpovědnost za děti a žáky. V souladu se školským zákonem jsou školy a školská zařízení povinny zajišťovat bezpečnost a ochranu zdraví dětí, žáků a studentů v průběhu všech vzdělávacích a souvisejících aktivit a současně vytvářet podmínky pro jejich zdravý vývoj a pro předcházení vzniku rizikového chování (sociálně patologických jevů). Z tohoto důvodu pedagogický pracovník šikanování mezi žáky předchází, jeho projevy neprodleně řeší a každé jeho oběti poskytne okamžitou pomoc.

Šikana, šikanování je jakékoliv chování, jehož záměrem je ublížit, ohrozit nebo zastrašovat žáka, případně skupinu žáků. Spočívá v cílených a opakovaných fyzických a psychických útocích jedincem nebo skupinou vůči jedinci či skupině žáků, kteří se neumí nebo z nejrůznějších důvodů nemohou bránit. Zahrnuje jak fyzické útoky např. v podobě bití, vydírání, loupeží, poškozování věcí, tak i útoky slovní v podobě nadávek, pomluv, vyhrožování či ponižování. Šikana se projevuje i v nepřímé podobě jako demonstrativní přehlížení a ignorování žáka či žáků třídní nebo jinou skupinou spolužáků.

Šikana je forma násilí (agrese), která ve škole ohrožuje naplňování zásad a cílů vzdělávání. Při jejím výskytu dochází k narušení pocitu bezpečí žáků nebo pedagogů. I při relativně malé intenzitě šikany může u žáků i pedagogů, kteří šikanou prošli, docházet k závažným psychickým traumatům.

Podoby šikany (MŠMT, 2016):

- **Přímá šikana** může mít podobu:
 - **fyzickou** (např. bití, plivání, tahání za vlasy, nevhodné doteky apod.)
 - **verbální** (např. vulgární nadávky, sexuálně nevhodný jazyk, zraňující komentáře k rase, národnosti, etnicitě, náboženství nebo sexualitě, kruté a zraňující komentáře na osobní vzhled nebo povahu, výhrůžky, násilné a manipulativní příkazy)

- **neverbální** (např. urážlivá gesta a zvuky, zírání, používání zastrašujících nebo výhrůžných výrazů ve tváři, nebo v řeči těla, bouchání nebo házení předmětů, ničení/schovávání/kradení věcí nebo učebních pomůcek apod.).

Nepřímá šikana má za cíl způsobit emocionální a psychologické utrpení a poškodit sociální status oběti. Útočník působí bolest tak, aby to vypadalo, že žádný takový záměr ve skutečnosti nemá. K útoku často využívá prostředníka, neútočí přímo. Nepřímá šikana je většinou nefyzická (záměrná ignorace nebo izolování žáka, skryté ničení nebo krádež osobních věcí, rozšiřování zákeřných pomluv a lží, neoprávněná nařčení ze sexuálního obtěžování, ničení pověsti a reputace, ponižování před ostatními žáky i pedagogy, nepříjemné sexuální provokace). Jednou z forem šikany je v současné době také elektronická šikana, tj. kyberšikana, o které bude zmínka později.

Projevy šikany. Šikanování je velice různorodé a může mít velmi mnoho podob. Znaky podob šikanování je možno rozdělit podle různých hledisek do skupin:

- ✚ psychické přímé a nepřímé;
- ✚ fyzické přímé a nepřímé;
- ✚ aktivní a pasivní.

Vývojová stádia (fáze) šikany

Šikanování stejně jako nemoc se určitým způsobem vyvíjí, než propukne najednou v plném viditelném rozsahu. První, počáteční stupně jsou zpravidla skryté, latentní, takže si téměř nikdo nevšimne, že je někdo šikanován. Vývojových stadií neboli fází je celkem pět, od méně závažných až po tzv. dokonalou šikanu neboli totalitu.

1. První stupeň (ostrakismus)

Šikanování se může objevit téměř v každé skupině. Podmínky k jeho vzniku mohou být zcela běžné a nenápadné. Iniciátory jsou obyčejní kluci a holky. Jde o mírné, převážně psychické formy násilí, kdy se okrajový člen necítí dobře – je neoblíben a neuznáván. Ostatní ho více či méně odmítají, nebaví se s ním, pomlouvají ho, sprádají proti němu intriky, dělají na jeho účet "drobné" legrácky apod.

Tento stupeň je zárodečnou podobou šikanování a obsahuje riziko dalšího negativního vývoje. Tato fáze šikany je problematicky zachytitelná. První stadium je velmi dobře řešitelné z pozice školy a **není nutné spolupracovat s jinými odborníky.**

Typické znaky:

- ✚ nikdo se s ním nebaví;

- ✚ ubližování není fyzického charakteru;
- ✚ začíná komunikovat s mladšími dětmi.

2. Druhý stupeň (fyzická agrese a přitvrzování manipulace)

Jde o pokračování prvního stupně. V zátěžových situacích začnou ostrakizovaní jedinci (žáci) sloužit jako "ventil". Vrstevníci se tak snaží odbourávat své nepříjemné pocity např. z konfliktu s učitelem, před náročnou písemnou prací, své vnitřní nejistoty. Dochází k „přitvrzování“ zábavy na úkor šikanovaného.

V podmínkách, kdy spolu žáci tráví poměrně dost času, mají možnost vytvářet hlubší vrstevnické vztahy. Jako prostředek zvládnutí své vnitřní nejistoty nebo v situaci nudy nutkavě vymýšlejí a většinou také rychle "přitvrzují" zábavu na úkor šikanovaného.

Vývoj této fáze bude záviset na míře pozitivního zaměření skupiny a na postojích žáků k šikanování. **Zásadní vliv v tomto stadiu má osobnost pedagoga.** Pokud dokáže být zároveň **empatický** vůči svým žákům a **důsledný** ve vyžadování dodržování norem vztahů a chování, má velkou šanci tuto situaci zvrátit. Pokud ne, šikana se zpravidla rozšiřuje.

Typické znaky:

- ✚ drobná fyzická agrese;
- ✚ útoky na majetek;
- ✚ psychická manipulace;
- ✚ útěk – do nemoci (somatizace).

3. Třetí stupeň (klíčový moment – vytvoření jádra)

Je charakterizován vytvořením skupiny agresorů (jádra), které začne spolupracovat a systematicky šikanovat oběti. To jsou většinou ti žáci, kteří jsou v hierarchii skupiny nejnižší.

Od třetího stadia je **nutné** při řešení **spolupracovat s odborníky mimo školu** – PPP, SVP, DÚ, VÚ, OSPOD, kliničtí psychologové...

Typické znaky:

- ✚ jádro agresorů tlačí na zbytek třídy;
- ✚ "kdo nejde s námi, jde proti nám";
- ✚ přijetí role oběti;
- ✚ oběť vyhledává přítomnost pedagoga.

4. Čtvrtý stupeň (přijetí norem)

Pokud většina třídy přijme jako normu fakt, že se ubližuje, a to mnohdy již velice tvrdě, systematicky a sofistikovaně, pak se jedná o čtvrtou fázi šikany. Dochází k zásadní proměně třídy, protože agresorům se nedokáže nikdo postavit.

Autorita pedagoga ustupuje zcela do pozadí. I mírní a ukáznění žáci se začnou chovat krutě – aktivně se účastní týrání spolužáka a prožívají přitom uspokojení. Pokud škola odkryje šikanu až v této fázi, tak zpravidla docházíme k závěru, že došlo k odbornému pochybení minimálně části pedagogů. V tomto stadiu je zpravidla spolupráce s odborníky mimo školu velmi dlouhodobá.

Typické znaky:

- ✚ agresor je plně závislý na šikaně;
- ✚ na šikaně se podílí celá třída;
- ✚ třída přijímá šikanu jako normu;
- ✚ aktivní – pasivní šikanování;
- ✚ oběť provokuje a zlobí;
- ✚ závislost oběti na šikaně;
- ✚ slovník nadřazenosti.

5. Pátý stupeň (totalita neboli dokonalá šikana)

Normy agresorů jsou přijaty nebo respektovány všemi, popřípadě téměř všemi členy skupiny, a dojde k plnému nastolení totalitní ideologie šikanování, tzv. stadia vykořisťování. Jde o rozdělení žáků na dvě skupiny lidí – otroky a otrokáře. Agresoři sami sebe označují za nadlidi, krále, velkoknížata apod. a své otroky za podlidi, poddané, nevolníky. Agresoři využívají všeho, co je na obětech využitelné, od materiálních věcí po jejich tělo, city, rozumové schopnosti apod. Agresoři mohou obětem způsobovat bolest všemi způsoby a oni nejsou schopni se bránit.

Agresoři ztrácejí poslední zbytky zábrán, smysl pro realitu a jsou nutkáni k opakovanému násilí. V malé skupině zcela vítězí zlo. Oběti jsou stále závislejší a ochotnější dělat cokoliv. Neúnosnost utrpení řeší únikem do nemoci, neomluvenou absencí, odchodem ze školy, pokusem o sebevraždu, případně se zhrouť.

Toto stadium šikany je v podstatě neřešitelné, třída jako celek se rozpustí a jednotliví žáci se rozdělí do jiných tříd a jiných škol. Všichni žáci takovéto třídy pak musejí projít dlouhodobou individuální terapií.

Typické znaky:

- ✚ definitivní rozdělení rolí;

- ✚ vládne agresor;
- ✚ tzv. Stockholmský syndrom.

Program proti šikanování je součástí Minimálního preventivního programu školy. Jeho cílem je upozornit na závažnost šikanování, poskytnout pedagogickým pracovníkům základní informace o jeho projevech, poskytnout postupy při řešení výskytu šikany v třídním kolektivu.

Program popisuje systémové aktivity školy v oblasti prevence šikanování a násilí. Jde o komplexní pojetí preventivní strategie, jejímž cílem je vytvořit bezpečné, respektující a spolupracující školní prostředí.

Škola má ohlašovací povinnost při výskytu šikany v následujících případech:

- ✚ dojde-li v souvislosti se šikanou k jednání, které by mohlo naplňovat znaky přestupku nebo trestného činu, obrací se škola na Policii ČR.
- ✚ dojde-li k šikaně v průběhu vyučování, má škola povinnost tuto skutečnost oznámit zákonnému zástupci jak žáka, který byl útočníkem, tak žáka, který byl obětí.
- ✚ škola ohlašuje orgánu sociálně právní ochrany dětí takové skutečnosti, které nasvědčují tomu, že dítě je v ohrožení buď proto, že ho ohrožuje někdo jiný nebo proto, že se ohrožuje svým chováním samo.

Pedagogický pracovník, kterému bude znám případ šikanování a nepřijme v tomto ohledu žádné opatření, se vystavuje riziku trestního postihu pro neoznámení, případně nepřekažení trestného činu.

Odhalování šikany:

Na prevenci a odhalování šikany se podílejí všichni pracovníci školy, nejen třídní učitelé. Všimají si změn v chování žáků. Pokud zákonní zástupci informují školu o podezření na šikanování, ředitel školy zahájí odborné vyšetření záležitosti.

Metody zjišťování šikanování:

- ✚ monitoring chování žáků během jejich pobytu ve škole
- ✚ sledování toho, jak žáci mezi sebou komunikují
- ✚ rozhovory a besedy se žáky v hodinách výchovy k občanství, výchovy ke zdraví, přírodopisu
- ✚ seznamovat žáky s formami šikany
- ✚ shromažďování podkladů prvních příznaků třídními učiteli
- ✚ informování o problémech na pedagogických radách
- ✚ využívání dotazníků pro žáky
- ✚ monitoring sociálních sítí

Řešení šikany

a) Řešení počáteční šikany:

a.1.) Scénář pro obyčejnou počáteční šikanu

- + odhad závažnosti onemocnění skupiny a stanovení formy šikany;
- + rozhovor s informátory a oběťmi;
- + nalezení vhodných svědků;
- + individuální rozhovory se svědky nepřípustné je společné vyšetřování agresorů a svědků, hrubou chybou je konfrontace oběti s agresory);
- + ochrana oběti;
- + předběžná diagnóza a volba ze dvou typů rozhovoru:
- + rozhovor s oběťmi a rozhovor s agresory (směřování k metodě usmíření);
- + rozhovor s agresory (směřování k metodě vnějšího nátlaku);

a. 2.) Realizace vhodné metody:

- + metoda usmíření;
- + metoda vnějšího nátlaku (výchovní pohovor nebo výchovní komise s agresorem a jeho zákonnými zástupci;

a.3.) Třídní hodina:

- + efekt metody usmíření;
- + oznámení potrestání agresorů;

a.4.) rozhovor se zákonnými zástupci oběti;

a.5.) třídní schůzka;

a.6.) práce s celou třídou.

b) Řešení pokročilé šikany

Poplachový plán pro tzv. školní lynčování

A. První (alarmující) kroky pomoci

- + zvládnutí vlastního šoku – bleskový odhad závažnosti a formy šikany;

- ✚ bezprostřední záchrana oběti, zastavení skupinového násilí.

B. Příprava podmínek pro vyšetřování

- ✚ zalarmování rozhovor s obětí a informátory;
- ✚ nalezení nejslabších článků nespolupracujících svědků;
- ✚ individuální, případně konfrontační rozhovory se svědky;
- ✚ rozhovor s agresory, případně konfrontace mezi agresory, není vhodné konfrontovat agresora (agresory) s obětí (oběťmi).

C. Léčba

- metoda vnějšího nátlaku a změna konstelace skupiny.

c) Spolupráce se zákonnými zástupci:

Nezastupitelnou roli při objasňování a řešení případů šikanování mají zákonní zástupci. Ti mohou na základě změněného chování svých dětí zjistit případy případné šikany na škole a upozornit na pachatele nežádoucí činnosti.

d) Zákonné zástupce žáků se doporučuje upozornit zejména na to, aby si všímali těchto možných příznaků u šikanování

Za dítětem nepřicházejí domů spolužáci nebo jiní kamarádi.

Žák nemá kamaráda, s nímž by trávil volný čas, s nímž by si telefonoval apod.

Žák není zván na návštěvu k jiným spolužákům

Nechuť jít ráno do školy (zvláště když dříve měl žák školu rád).

Žák nechodí do školy a ze školy nejkratší cestou, případně střídá různé cesty, prosí o dovoz či odvoz autem.

Žák chodí domů ze školy hladový (agresori mu berou svačinu, nebo peníze na svačinu).

Usíná s pláčem, má neklidný spánek, křičí ze snu, např. "Nechte mě!"

Žák ztrácí zájem o učení a schopnost soustředit se na ně.

Žák bývá doma smutný či apatický nebo se objevují výkyvy nálad, zmínky o možné sebevraždě. Odmítá svěřit se s tím, co je trápí.

Žák žádá o peníze, přičemž udává nevěrohodné důvody (například opakovaně říká, že je ztratil), případně doma krade peníze.

Žák nápadně často hlásí ztrátu osobních věcí.

Žák je neobvykle, nečekaně agresivní k sourozencům nebo jiným dětem, možná projevuje i zlobu vůči rodičům.

Žák si stěžuje na neurčité bolesti břicha nebo hlavy, možná ráno zvrací, snaží se zůstat doma. Své zdravotní obtíže může přehánět, případně i simulovat (manipulace s teploměrem apod.)

Žák se vyhýbá docházce do školy.

Žák se zdržuje doma víc, než měl ve zvyku.

e) Seznámení zákonných zástupců se šetřením šikany:

1. Seznámení zákonných zástupců s problémem
2. Postupné vyjádření všech pedagogů
3. Vyjádření žáka
4. Vyjádření zákonných zástupců
5. Rozhodování komise za zavřenými dveřmi (ředitel, třídní učitel, MP)
6. Seznámení zákonných zástupců a žáka se závěrem komise

f) Náprava

Zajištění bezpečí a ochrany obětem, oznámení o potrestání agresorů před celou třídou.

Doporučuje se dále pracovat s agresorem (jeho náhled na vlastní chování, motivy, rodinné prostředí). V případě potřeby mu zprostředkovat péči pedagogicko-psychologické poradny, střediska výchovné péče nebo jiných odborníků – klinických psychologů, psychoterapeutů nebo psychiatrů. Pro nápravu situace ve skupině je potřeba pracovat s celým třídním kolektivem. Je nezbytné vypořádat se i s traumaty těch, kteří přihlíželi, ale nezasáhli (mlčící většina).

Výchovná opatření:

Podle závažnosti:

- ✚ napomenutí třídního učitele

Praktická škola, Základní škola a Mateřská škola, Josefa Zemana,

Náchod

- ✚ důtka třídního učitele
- ✚ důtka ředitele školy
- ✚ snížená známka z chování
- ✚ převedení do jiné třídy

V mimořádných případech ředitel školy:

- a) podá návrh orgánu sociálně právní ochrany dítěte k zahájení práce s rodinou agresora
- b) doporučí zákonným zástupcům agresora dobrovolné umístění dítěte do místně příslušného diagnostického ústavu.

Pravidla

Nelze společně vyšetřovat agresora a oběť.

Nevyšetřovat ve skupině nebo ve třídě, ale o samotě.

Vyšetření musí mít promyšlenou strategii a taktiku, ne nahodilost.

Čeho se vyvarovat

Pedagogové někdy nevědomky hájí agresora, nepřipouští, že by mohl šikanovat.

Pozor na zlehčování výpovědí svědků.

Učitel se snaží neobjektivně rozdělit vinu mezi agresora a oběť.

Agresoři jsou včas informováni, možnost zkreslených výpovědí.

Povinnosti

a) Povinnosti vedení školy:

- ✚ zajistit vzdělávání pracovníků v akreditovaných kurzech k problematice šikany
- ✚ zajistit dohled pedagogických pracovníků nad žáky ve škole před vyučováním a o přestávkách mezi vyučovacími hodinami – zajistit dostatek vhodné literatury k problematice šikanování
- ✚ ve školním řádě jasně stanovit pravidla chování včetně sankcí za jejich porušení

b) Povinnosti pedagogických pracovníků:

- ✚ důsledně vést žáky k osvojování norem mezilidských vztahů založených na demokratických principech
- ✚ sledovat vztahy ve třídě mezi žáky a chování žáků.

Prevence proti šikaně

Praktická škola, Základní škola a Mateřská škola, Josefa Zemana,

Náchod

Nejlepší primární prevencí proti šikanování a násilí je budování otevřených, kamarádských, bezpečných vztahů mezi všemi členy společenství školy. Cestou k zastavení epidemie násilí mezi žáky je vytvoření příznivého sociálního klimatu.

Těžiště primární prevenci spatřujeme v práci třídních učitelů při pravidelných třídních hodinách. Jejím úkolem je posílení imunity proti nákaze šikanování.

Důležitou úlohu také hrají výukové předměty, které mají významný vztah k prevenci nežádoucích jevů (např. výchova k občanství, výchova ke zdraví, tělesná výchova, přírodopis atd.).

Třídní učitelé, výchovný poradce a školní metodik prevence diagnostikují a léčí zárodečné a počáteční podoby šikanování, které se případně vyskytují na škole.

Při pokročilých šikanách probíhá spolupráce školy s odborníky (PPP) a odborníky ze státních i nestátních institucí (policie, sociální odbor).

Kyberšikana

Kyberšikana je jednou z forem psychické šikany. Je to zneužití ICT (informačních a komunikačních technologií), zejména pak mobilních telefonů a internetu, k takovým činnostem, které mají někoho záměrně ohrozit, ublížit mu. Podobně jako u šikany tváří v tvář se jedná o úmyslné chování, kdy je oběť napadána útočníkem nebo útočnický. Povaha a provedení útoku pak určuje její závažnost.

Kyberšikana je forma agrese, která se uplatňuje vůči jedinci či skupině osob s použitím informačních a komunikačních technologií (počítačů, tabletů, mobilních telefonů a dalších moderních komunikačních nástrojů), a ke které dochází opakovaně, ať už ze strany původního agresora či dalších osob - tzv. sekundárních útočníků (např. opakované sdílení nahrávky, opakované komentování apod.). Ačkoli je kyberšikana zpravidla definována jako činnost záměrná, může vzniknout i nezáměrně – např. jako nevhodný vtíp, který se v on-line prostředí vymkne kontrole. Kyberšikana je často zaměňována s tzv. on-line obtěžováním.

Protože kyberšikana probíhá zejména v prostředí internetu, útok se šíří daleko rychleji než u běžné šikany. Během několika minut může být dehonestující materiál rozšířen mezi stovky či tisíce uživatelů a může dosáhnout až hranice virálního šíření. Pokud se urážlivý materiál (např. fotografie) stane virální, nelze ji v zásadě z internetu odstranit – šíří se internetem jako virus (odtud termín virální šíření). V řadě případů rovněž vzniká časová prodleva mezi vytvořením dehonestujícího obsahu a okamžikem, kdy se o kyberšikaně dozví samotná oběť. Žáci např. o svém spolužákovi založí veřejnou diskusní skupinu, ve které vyhlédnutou oběť dehonestují, urážejí, pomlouvají, sdílejí její fotografie či videa apod. Oběť se o diskusní skupině dozví s časovým odstupem – např. po několika dnech i týdnech. V té době se již do kyberšikany může zapojit velké množství uživatelů.

Kyberšikana mnohdy začíná jako tradiční šikana (psychická nebo fyzická), případně je jejím doprovodným jevem. Může však existovat zcela nezávisle na tradiční šikaně.

Základní formy šikany:

- 1. Kyberšikana přímá** – agresor útočí na oběť přímo, bezprostředně, začne např. dehonestovat oběť, založí o ní falešný profil, zveřejnění její fotografie či video apod.
- 2. Kyberšikana nepřímá** – agresor k útoku využívá jinou osobu, která často neví o tom, že se stala nástrojem útoku – např. pomsty. Útočník pronikne na účet oběti (např. účet na sociální síti), prostřednictvím tohoto účtu začne dehonestovat ostatní uživatele, kteří začnou reagovat a mstít se za on-line urážky právě majiteli účtu, ze kterého byly dehonestující zprávy odeslány. Majitel účtu se o tomto dozví až s časovou prodlevou.

V případě obou forem kyberšikany může pachatel využívat jak své vlastní identity, tak i identity falešné.

Kyberšikanu lze rozdělit podle toho, zda je do ní aktivně zapojeno publikum, nebo zda probíhá v soukromí bez přítomnosti publika:

- 1. Kyberšikana s přítomností publika (veřejná)** - jejíž podstatou je rozšířit informace o oběti mezi velké množství uživatelů (publikování ponižujících záznamů oběti, krádeže identity, verbální formy kyberšikany (dehonestování, urážení, provokování) apod.). Komunikace probíhá prostřednictvím veřejných komunikačních kanálů.
- 2. Kyberšikana bez přítomnosti publika (soukromá)** – ve které komunikuje pouze pachatel a oběť. Dochází k výměně intimních materiálů – ať již dobrovolné, nebo pod nátlakem (kyberšikana ve vydírání či vyhrožování). Komunikace probíhá prostřednictvím soukromých komunikačních kanálů – soukromého chatu v rámci sociálních sítí, instant messengerů a VoIP komunikátorů (Skype), případně prostřednictvím SMS/MMS.

Projevy kyberšikany (např. dehonestování, provokování, vyhrožování, vydírání v on-line prostředí atd.) se mohou vyskytovat ve formě **jednorázového útoku** (tzv. nepravá kyberšikana, kyberobtěžování, kyberagrese apod.) nebo **dlouhodobého útoku** se vzrůstající intenzitou (tzv. pravá kyberšikana).

Nejznámější projevy/formy kyberšikany:

- ✚ publikování ponižujících videozáznamů, audiozáznamů nebo fotografií
- ✚ ponižování, pomlouvání, urážení
- ✚ krádež identity a její zneužití
- ✚ ztrapňování pomocí falešných profilů
- ✚ provokování a napadání uživatelů v online komunikaci
- ✚ zveřejňování cizích tajemství s cílem poškodit oběť
- ✚ vyloučení z virtuální komunity
- ✚ vydírání v on-line prostředí

Působení školy:

- ✚ školní řád školy obsahuje pravidla používání ICT, intranetu a mobilních telefonů (během vyučování, o přestávkách, v areálu školy)
- ✚ informovat žáky (i zákonné zástupce nezletilých žáků) o „listině práv na internetu“

- ✚ instalovat a využívat software, který v učebnách vyučujícím umožňuje informovat se přes svůj počítač, co právě žák na své ploše dělá – žáci obeznámeni
- ✚ být vzorem vhodného užívání moderních technologií
- ✚ pracovat na povědomí žáků o rizikovém chování na internetu
- ✚ začlenit témata spojená s rizikovým chováním na internetu do výuky
- ✚ vzdělávat pedagogy
- ✚ podporovat pozitivní využívání technologií

Kyberšikana se řeší hůře než tradiční formy šikany, a to z důvodů, že:

- a) je obtížné zajistit rychlou ochranu oběti (např. odstranit diskusní skupinu či profil, ve kterém ke kyberšikaně dochází, zajistit odstranění dehonestujících materiálů z internetu a zastavit tak další šíření kyberšikany atd.),
- b) zajistit dostatečný počet svědků (publikum je značně anonymní a nelze identifikovat, kdo má o kyberšikaně informace),
- c) vystopovat útočníka (mnohdy vystupuje pod přezdívkou, využívá falešné profily atd.),
- d) rozpoznat, kdy jde o kyberšikanu a kdy ne (žáci často nerozpoznají hranice kyberšikany a neví, jak se s ní vypořádat, neví, koho kontaktovat, jak postupovat, jaké kroky podniknout).

Pedagogické působení při předcházení kyberšikany:

- ✚ Posilovat empatii mezi žáky
- ✚ Pracovat na klimatu třídy, školy.
- ✚ Vést k úctě k druhým lidem.
- ✚ Dávat žákům pozitivní zpětnou vazbu.
- ✚ Vytvářet dobré vztahy mezi žáky i kolegy.
- ✚ Důsledně zakročit vůči individuálním projevům agrese.

Postup řešení kyberšikany

- 1) **Získávání informací a jejich zpřesňování, odhad závažnosti kyberšikany** – je v této fázi nutná spolupráce TU s vedením školy, se školním metodikem prevence, zákonným zástupcem (pokud dal podnět k řešení kyberšikany). Je zapotřebí zajistit a vystopovat veškeré důkazy kyberšikany (SMS zprávy, e-mailové zprávy, zprávy z chatu, uložte www

stránky apod.). Na základě těchto důkazů může být proti útočníkovi či útočnickům zahájeno vyšetřování. Na konci první fáze musí být jasné, zda se jedná o kyberšikanu či nikoliv.

- 2) Škola může oslovit IT odborníka nebo externí organizaci, instituci, která má s řešením kyberšikany zkušenosti a bude nápomocna při řešení problému. Podle závažnosti (rozsahu) problému se škola také může obrátit na (PPP, Policii, SVP, intervenční služby specializující se na řešení kyberšikany, psychology apod.).
- 3) **Ochrana a zajištění bezpečí oběti podle závažnosti a formy kyberšikany. Ukončit komunikaci s pachatelem** – nekomunikovat s útočníkem, nesnažit se ho žádným způsobem odradit od jeho počínání, nevyhrožovat, nemstít se.
- 4) **Blokovat pachatele a blokovat obsah, který rozšiřuje** – pokusit se zamezit útočníkovi přístup k účtu nebo telefonnímu číslu oběti a je-li to v dané situaci možné, i k nástroji či službě, pomocí které své útoky realizuje (kontaktovat poskytovatele služby).
- 5) **Identifikovat pachatele** (pokud to neohrozí oběť).
- 6) **Informování zákonných zástupců agresorů** (pokud je známe) **a oběti** (pokud školu nekontaktovali v souvislosti s podezřením na kyberšikanu). V případě potřeby zajistit metodickou podporu zákonným zástupcům obětí kyberšikany + následná spolupráce s externími organizacemi a institucemi.
- 7) **Řešení kyberšikany z pohledu školy** – výchovná a preventivní opatření – viz školní řád školy.

3. Strategie předcházení dalších projevů rizikového chování

Povinností školy je předcházet jakémukoli rizikovému chování žáků. Škola vychází z **Metodického doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže (Dokument MŠMT č.j.: 21291/2010-28)**.

Příloha č. 1 - Návykové látky

Příloha č. 2 – Rizikové chování v dopravě

Příloha č. 3 – Poruchy příjmu potravy

Příloha č. 4 – Alkohol

Příloha č. 5 – Syndrom CAN

Příloha č. 6 – Školní šikana

Příloha č. 7 – Kyberšikana

Příloha č. 8 – Homofobie

Příloha č. 9 – Extremismus, rasismus, xenofobie, antisemitismus

Příloha č. 10 – Vandalismus

Příloha č. 11 – Záškoláctví

Příloha č. 12 – Krádeže

Příloha č. 13 – Tabák

Příloha č. 14 – Násilí

Příloha č. 15 – Netolismus

Příloha č. 16 – Sebepoškozování

Příloha č. 17 – Nová náboženská hnutí

Příloha č. 18 – Rizikové sexuální chování

Příloha č. 19 – Příslušnost k subkulturám

Příloha č. 20 – Domácí násilí

Příloha č. 21 – Hazardní hraní

Příloha č. 22 – Žáci s PAS + PAS formulář

Příloha č. 23 – Psychická krize, duševní onemocnění

Viz příloha č. 1

3.1. Záškoláctví

Žáci a studenti jsou povinni řádně docházet do školy nebo školského zařízení a řádně se vzdělávat (Školský zákon, § 22 č. 561/2004 Sb.). Zákonní zástupci žáků jsou na začátku každého školního roku informováni o způsobu uvolňování a omlouvání žáků a studentů (MŠMT č. j. 10194/2002-14, Metodický pokyn k jednotnému postupu při uvolňování a omlouvání žáků a studentů z vyučování, prevenci a postihu záškoláctví).

Za záškoláctví je považována neomluvená absence žáka základní či střední školy při vyučování (absenci žáka omlouvá pedagogický pracovník, nikoliv rodič, a to na základě písemné žádosti zákonného zástupce či plnoletého žáka, vždy v souladu s pravidly školy, která musí být uvedena ve školním řádu).

Záškoláctví – jedná se o přestupek, kterým žák úmyslně zanedbává školní docházku. Je chápáno jako porušení školního řádu, současně jde o porušení školského zákona, který vymezuje povinnou školní docházku a povinnost žáků do školy chodit řádně a včas.

Rozlišujeme několik kategorií záškoláctví:

- **Pravé záškoláctví** – žák do školy nedochází, ale rodiče si myslí, že do školy chodí.
- **Záškoláctví s vědomím rodičů (tzv. skryté záškoláctví)** – na této formě se podílí několik typů rodičů – ti, co zaujímají odmítavý postoj ke škole, nebo děti nerespektující své rodiče či rodiče závislí na pomoci a podpoře dítěte v domácnosti.
- **Záškoláctví s klamáním rodičů** – existují děti, které dokážou přesvědčit rodiče o svých zdravotních problémech, pro které nemohou jít do školy, a rodiče jim absenci omlouvají pro tyto zdravotní důvody.
- **Útěky ze školy** (interní záškoláctví), kdy žáci do školy přijdou, nechají si zapsat přítomnost a během vyučování si na několik hodin odejdou, přičemž zůstávají v budově školy nebo ji na krátkou dobu opustí.
- **Odmítání školy** – některým typům žáků činí představa školní docházky psychické obtíže, např. v důsledku problémů ve škole souvisejících s obtížností učiva, při strachu ze šikany nebo výskytu školní fobie nebo deprese.

Postup pro řešení záškoláctví je součástí školního řádu, a to jak základních, tak středních škol. Školský zákon v § 30 stanovuje, že ředitel školy vydává školní řád, který upravuje práva a povinnosti žáků a jejich zákonných zástupců ve škole. Školní řád zveřejní ředitel školy na přístupném místě ve škole a seznámí s ním zaměstnance i žáky. Dále informuje o jeho vydání a

obsahu zákonné zástupce nezletilých žáků. Školy si upravují postup pro případy záškoláctví interně, takže se liší v počtu neomluvených hodin.

Školní docházku eviduje třídní učitel a při podezření na záškoláctví nebo v případě, že je doklad potvrzující důvod nepřítomnosti žáka nevěrohodný, se obrací na zákonného zástupce nezletilého žáka, nebo může požádat o spolupráci věcně příslušný správní orgán.

Variabilita příčin záškoláctví se odvíjí od množství funkcí, které škola plní. Kromě funkce vzdělávací a výchovné je škola rovněž významným místem socializace, v němž se žák dostává do

společnosti svých vrstevníků a získává svou roli v rámci kolektivu, v němž se formují jak sociální, tak osobní vazby. Při zkoumání příčin záškoláctví je proto třeba vzít v úvahu veškeré vlivy, které na žáka v rámci školní docházky působí, a náležitě se jimi zabývat.

Všichni vyučující jsou povinni na začátku každé vyučovací hodiny provést kontrolu přítomnosti žáků a chybějící žáky zapsat.

U prokázání záškoláctví i u podezření na záškoláctví je nutné prokazatelným způsobem vyzoomět zákonného zástupce žáka. Třídní učitel vždy také informuje o dané situaci vedení školy, spolupracuje se školním metodikem prevence a výchovným poradcem. Následuje kázeňský postih pro žáka a o dané situaci jsou písemně informovány příslušné úřady. Tyto úřady jsou také informovány v případě vysoké omluvené absence rodiči či lékařem.

Při neomluvené absenci v rozsahu alespoň jedné vyučovací hodiny třídní učitel eviduje nepřítomnost a vyčkává, zda zákonný zástupce žáka omluví a doloží důvody jeho nepřítomnosti ve vyučování, a to do 3 kalendářních dnů od počátku nepřítomnosti (§ 50 odst. 1 a § 67 odst. 1 školského zákona), za podmínek stanovených školním řádem. Třídní učitel neprodleně informuje zákonného zástupce o této situaci a upomíná jej o doložení důvodu nepřítomnosti dítěte ve škole.

Není-li důvod nepřítomnosti doložen ani po upomínce, třídní učitel o tom učiní záznam do žákovské knížky. Za 1–4 neomluvené hodiny je žákovi udělena důtka třídního učitele.

Za 5–10 neomluvených hodin je ihned informován zákonný zástupce žáka, se kterým je proveden individuální pohovor se zápisem a žákovi je udělena důtka ředitele školy.

Za 11–19 neomluvených hodin je svolána ředitelem školy výchovná komise, které účastní zákonný zástupce žáka, vedení školy, školní metodik prevence, výchovný poradce a o dané situaci je písemně informován OSPOD a žákovi je snížena známka z chování na stupeň 2.

Za 20–30 neomluvených hodin se koná výchovná komise i se zástupci OSPODu, z jednání je vyhotoven písemný záznam a žák dostane sníženou známku z chování – 3.

V případě opakovaného záškoláctví v průběhu školního roku nebo pokud je neomluvená absence žáka příliš vysoká, následuje hlášení o zanedbání povinné školní docházky Policii ČR.

V komunikaci se zákonnými zástupci žáka je vždy třeba klást důraz na pozitivní přístup a konstruktivní řešení. Je třeba objektivně popsat situaci, zdůvodnit, proč je tato situace nežádoucí, popsat žádoucí stav a domluvit se na opatření, která budou přijata k jeho nastolení.

3.2. Užívání návykových látek

Návykové látky jsou látky, které primárně působí na centrální nervovou soustavu, kde mění mozkové funkce a způsobují dočasné změny ve vnímání, náladě, vědomí a chování. Tyto látky mohou být užívány k rekreačním účelům, pro rituální a duchovní účely nebo jako léčivo. Mezi tyto látky patří alkohol, konopné drogy, těkavé látky, stimulační látky, opioidy, halucinogeny, zneužívání léků, nové syntetické drogy, kombinace návykových látek.

Škola:

- ✚ Musí vytvořit podmínky pro předcházení výskytu případů užívání návykových látek v prostorách školy v době školního vyučování, včetně všech školních akcí i mimoškolních činností.
- ✚ Školním řád školy jasně vymezuje zákaz užívání návykových látek ve škole a jejich vnášení do školy.
- ✚ Poskytuje žákům a zákonným zástupcům nezletilých žáků nezbytné informace týkající se jejich ochrany před tímto jevem.
- ✚ Poskytuje žákům věcné a pravdivé informace o návykových látkách formou, která je přiměřená jejich rozumovému a osobnostnímu vývoji.
- ✚ Působí preventivně na žáky v oblasti užívání návykových látek – besedy.
- ✚ Poskytuje žákům, kteří mají s užíváním návykových látek problémy, jakož i zákonným zástupcům nezletilých žáků, informace o pomáhajících institucích a možnostech řešení situace.
- ✚ Při řešení případů souvisejících s užíváním návykových látek, jejich vnášením nebo distribucí spolupracuje s Policií ČR, orgány sociálně-právní ochrany dětí (dále jen OSPOD), školskými poradenskými zařízeními apod.

Postup školy v případě, že žák užije návykovou látku (NL):

- ✚ V případě, kdy je žák přistižen při konzumaci NL v prostorách školy a školského zařízení nebo v době školního vyučování či v rámci akcí pořádaných školou, je primárně nutné mu v další konzumaci zabránit.
- ✚ Návykovou látku je třeba žákovi odebrat za přítomnosti další osoby. Podle zdravotního stavu žáka případně ihned informuje rychlou záchrannou službu. V případě, že není nutné volat rychlou záchrannou službu, sepiše o události stručný záznam s vyjádřením žáka, a to za přítomnosti svědka, a bezodkladně informuje vedení školy. Tento záznam předá k založení školnímu metodikovi prevence do jeho agendy, je informován výchovný poradce.
- ✚ V případě, kdy je žák pod vlivem NL do té míry, že je ohrožen na zdraví a životě, zajistí škola nezbytnou předlékařskou první pomoc a volá rychlou záchrannou službu a Policii ČR.

Jestliže akutní nebezpečí nehrozí, postupuje pedagogický pracovník vyrozuměním zákonných zástupců.

- ✚ Pokud žák není způsobilý pobytu ve škole a účasti na vzdělávacím procesu, je nezbytně nutné, aby si jej převzali zákonní zástupci. Pokud si jej nemohou zákonní zástupci převzít, může tak po jejich souhlasu učinit osoba blízká. V případě, že zákonné zástupce nelze sehnat nebo si odmítnou pro žáka přijet, je nutné požádat o součinnost Policii ČR a OSPOD.
- ✚ Z konzumace NL ve škole je třeba vyvodit opatření stanovené školním řádem.

Je ovšem nutné rozlišovat distributora od uživatele.

Uživatel je rizikový sobě a podle typu užití NL může být nebezpečný i okolí, ale jeho jednání z právního hlediska není významně škodlivé (z právního hlediska se zpravidla jedná o přestupkové jednání, na nějž se nevztahuje oznamovací povinnost).

Distributor se vždy dopouští jednání, které má znaky trestného činu. V případě distribuce je stanovena oznamovací povinnost.

Prokázané navádění jiných žáků k užívání NL je považováno rovněž za velmi rizikové a může naplňovat podezření z trestného činu. Nevztahuje se na něj ale oznamovací povinnost podle trestního zákoníku.

Zákon č. 65/2017 Sb., o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek, ve znění pozdějších předpisů, upravuje problematiku testování při důvodném podezření na ovlivnění návykovou látkou.

Testování dětí a studentů pedagogickými pracovníky není možné. Oprávnění k testování mají pouze speciální subjekty, kterým toto právo ukládá zákon – příslušník Policie České republiky, příslušník Vojenské policie, příslušník nebo občanský zaměstnanec Vězeňské služby, strážník obecní policie.

Distribuce NL ve škole

Distribuce NL je v České republice považována za protiprávní jednání splňující znaky trestného činu. Množství, které žák distribuuje, není nijak rozhodující. Jestliže má pracovník školy důvodné podezření, že ve škole došlo k distribuci NL, musí škola o této skutečnosti vždy vyrozumět místně příslušné oddělení Policie ČR, protože se jedná o podezření ze spáchání trestného činu a je zde z hlediska trestního zákoníku povinnost takové jednání přerušit. Vzhledem k tomu, že pedagogický pracovník nemůže takovou látku vyhodit nebo jinak znehodnotit, nezbyvá mu nic jiného než kontaktovat Policii ČR.

Přechovávání NL ve škole

Přechovávání NL je vždy protiprávním jednáním. Podle množství, které u sebe žák v danou chvíli má, je toto protiprávní jednání blíže specifikováno buď jako přestupek, nebo v případě množství

většího než malého jako trestný čin (provinění v případě nezletilého žáka). Toto množství nemusí mít žádný vliv na kázeňský postih, který je stanovený školním řádem.

Pedagogický pracovník nehodnotí, o jaký typ porušení zákona se jedná a zda se žák dopustil přestupku, nebo trestného činu. Protiprávnost jednání kvalifikuje policejní orgán.

V případě podezření, že žák u sebe přechovává NL, je nutné tuto látku zajistit a předat ji policii. Pedagogický pracovník nesmí a není oprávněn takovou látku zlikvidovat nebo předat zákonným zástupcům. Pokud by tak postupoval, dopustil by se protiprávního jednání.

Jestliže se tohoto jednání dopustila osoba mladší 18 let nebo bylo namířeno proti osobě mladší 18 let, vyrozumí škola také zákonného zástupce a orgán sociálně-právní ochrany dětí.

Pokud v rámci tohoto podezření zajistí pracovníci školy nějakou látku, postupují způsobem popsaným níže.

Nález NL ve škole

A. V případě, kdy pracovníci školy naleznou v prostorách školy látku, kterou považují za NL, postupují takto:

- (1) Látku nepodrobují žádnému testu ke zjištění její chemické struktury, neochutnávají ji, nepřesypávají, nečichají k ní.
- (2) O nález ihned uvědomí vedení školy a Policii ČR. Zajištění látky provádí policie, pokud nehrozí zničení nebo ztráta látky. Pedagogický pracovník následně o nález zpracuje písemný záznam.
- (3) V případě časové překážky na straně policie se z praktických důvodů doporučuje za přítomnosti dalšího pracovníka školy s použitím gumových/latexových rukavic vložit látku do obálky, napsat datum, čas a místo nález, obálku přelepit, přelep opatřit razítkem školy a podpisem pedagogického pracovníka a uschovat do školního trezoru, zajištěnou látku následně předat Policii ČR.

B. V případě, kdy pracovníci školy zadrží u některého žáka látku, kterou považují za NL, postupují takto:

- (1) Zabavenou látku nepodrobují žádnému testu ke zjištění její chemické struktury.
- (2) O nález ihned uvědomí vedení školy, zákonného zástupce a Policii ČR.
- (3) O nález sepíší stručný záznam s vyjádřením žáka, u kterého byla látka nalezena, datum, místo a čas nález a jméno žáka. Zápis podepíše i žák, u kterého byla látka nalezena (nebo který látku odevzdal). V případě, že žák zápis odmítne podepsat, uvede pracovník tuto skutečnost do zápisu. Zápisu a rozhovoru se žákem je přítomen ředitel školy nebo jeho zástupce.
- (4) V případě, že je látka nalezena u žáka, který se jí intoxikoval, předají látku zajištěnou výše uvedeným postupem přivolanému lékaři, který se dostaví v případě, že to vyžaduje zdravotní stav žáka. Může to usnadnit léčbu, neboť u řady NL jsou známy protilátky, které odstraní nebo zmírní akutní účinek NL. Další postup nutný k identifikaci látky pak zajistí Policie ČR.

C. V případě, kdy mají pracovníci školy důvodné podezření, že některý ze žáků má NL u sebe, postupují takto:

- (1) Jedná se o důvodné podezření z protiprávního jednání. Může se jednat o podezření ze spáchání trestného činu, resp. provinění v případě nezletilých osob, nebo přestupku, a proto řešení této situace spadá do kompetence Policie ČR. Není zde sice oznamovací povinnost, ale pouze Policie ČR může provést prohlídku žáka a po příslušných expertizách nechat NL zničit v souladu s právními předpisy.
- (2) Pracovníci bezodkladně vyrozumějí Policii ČR, zkonzultují s ní další postup a informují zákonného zástupce nezletilého žáka.
- (3) Žáka je nutné mít do příjezdu policie izolovaného od ostatních žáků, ale zásadně pod dohledem. U žáka v žádném případě neprovádějí osobní prohlídku nebo prohlídku jeho věci.

3.3. Krádež a vandalismus

Krádež je takové jednání, při kterém se někdo zmocní věci, která není jeho, a to za účelem si ji ponechat, používat ji apod., aniž by s tím majitel věci souhlasil, nebo o tom byl informován. Drobné krádeže se vyskytují ve všech školách. Důvody tohoto chování jsou různé.

Předmětem krádeže bývá de facto cokoli, co někdo může potřebovat. Hmotná škoda není vždy rozhodující, protože pro majitele mají některé předměty osobní a emocionální hodnotu. V případě krádeží není rozhodujícím situačním faktorem čas, jako v případě vandalismu, ale příležitost.

Pokud dojde ke krádeži, ničení školního majetku žáky, tak škola postupuje – postihuje žáka podle pokynů zanesených ve školním řádu.

Pokud dojde k takovému jednání ve škole, tak tyto skutečnosti nahlásí orgánům činným v trestním řízení, nebo je doporučeno i zákonnému zástupci, aby se na tyto orgány obrátil.

Postup při zjištění krádeže:

- ✚ pedagog vždy informuje ředitele školy, ŠMP, VP, TU a zákonného zástupce,
- ✚ pedagog písemně vyhotoví záznam o škodné události podle výpovědi poškozeného (kdo – kdy – kde – jak – proč – čím...),
- ✚ důležité je zjištění příčin, co k takovému jednání dotyčného vedlo (žák byl ke krádeži donucen, jedná se o kompulzivní jednání (odborná pomoc),
- ✚ důležitá je náprava vztahu mezi poškozeným a zlodějem, který by měl odcizenou věc vrátit přímo poškozenému, omluvit se za své chování, případně nabídnout nějakou kompenzaci,
- ✚ v případě, že se jedná o škodu nikoliv nepatrnou, nikdo nejeví snahu o nápravu, jedná se o úmyslné zcizení, poškození nebo zničení věci je nutné vše nahlásit na Policii ČR, neboť škola není orgán činný v trestním řízení a nemůže nic vyšetřovat,

- ✚ škola ohlašuje také tehdy, požádá-li o to poškozený/á nebo jejich zákonní zástupci,
- ✚ škola oznamuje tyto skutečnosti také OSPODu, a to v případě, že se jedná o opakované jednání a výchovná a další opatření, které zvolila neměla žádný účinek.

Prevence krádeží:

poučení všech žáků a informování zákonných zástupců na začátku každého školního roku (viz Školní řád školy) o tom, že do školy nemají přinášet cenné věci, větší finanční obnos atd. a že krádež je hanebný čin,

vést žáky ke všímavosti, co se odehrává v jejich okolí a v případě, že budou svědky takové události, aby vše ihned nahlásili jakémukoliv pedagogickému pracovníku školy.

Informace ke škodě

Škoda většího rozsahu (škoda větší dle trestního zákoníku je 50.000,- Kč, škoda velkého rozsahu dle trestního zákoníku je 5.000.000,- Kč, viz. § 138) škoda nikoli nepatrná 5000,- Kč je hranice pro trestný čin. V případě, že je ukradena věc menší hodnoty než 5000,- Kč (a je to bez použití násilí – překonání překážky, není to vloupání) jedná se o přestupek proti majetku dle § 50 zák. o přestupcích č. 200/1990 Sb., v platném znění. Škoda na odcizené věci od 5000,- Kč výše je trestným činem krádeže dle ustanovení § 205 trestního zákoníku. V případě, že byla odcizena věc s hodnotou menší než 5.000,- Kč, ale bylo použito násilí – vypáčená skříňka, šatna, šuplík...nebo násilí vůči osobě a snaha zmocnit se věci – loupež, jedná se vždy o trestný čin.

Vandalismus

Jedná se o svévolné poškozování a ničení veřejného i soukromého majetku, které nepřináší pachateli žádné materiální obohacení a pro které zpravidla nemá žádný motiv – většinou tak koná jen pro vlastní potěšení či pro potřebu odreagovat se. Často k němu dochází pod vlivem alkoholu nebo jiných drog. Vandalismus bývá páchan často ve skupinách, např. vrstevnických partách. Někdy ho lze proto vnímat jako projev skupinového protestu, provokace, upozornění na sebe. Toto chování bývá typické zejména pro dospívající. V některých případech může být specifickým projevem agresivního chování sloužící např. k uvolnění nahromaděné frustrace. Ve škole se jedná nejčastěji o poškozování školního majetku či věcí spolužáků.

Můžeme rozlišovat tyto druhy vandalismu:

- ✚ **hrabivý** – např. rozbíjení automatů – cíl získat vhozené mince;
- ✚ **taktický** – cílem je upoutat pozornost;
- ✚ **ideologický** – upozornit na vlastní postoje nebo požadavky;
- ✚ **mstivý** – má podobu odplaty za skutečnou nebo domnělou krivdu,
- ✚ **odplata za něco** (např. žák ničí majetek školy jako pomstu za chování učitele nebo špatnou známku);
- ✚ **hravý** – např. sázka o to, kdo rozbije více oken, pouličních lamp apod.;
- ✚ **zlostný** – jako výraz zloby nebo závidivosti (např. ničení drahých aut).

Motivací k vandalismu může být např. nuda, prázdnota, radost z ničení, potřeba stát se členem party a získání pozice a obdivu v partě, ukázka vlastní odvahy a síly před vrstevníky, získání zájmu osob opačného pohlaví, pomsta, ...

Primární prevence u vandalismu:

- ✚ podpora společensky žádoucího chování
- ✚ rozvoj kladného vztahu ke společnosti, k sociálnímu prostředí
- ✚ podpora společensky žádoucího hodnotového žebříčku
- ✚ zdravý životní styl a duševní zdraví

Mezi prvky efektivní primární prevence patří:

- ✚ interaktivní programy v menších skupinách,
- ✚ vytváření dobrého klimatu ve třídě a skupině,
- ✚ programy pomáhající žákům odolávat sociálnímu tlaku, zaměřené na zkvalitnění komunikace, osvojování a rozvoj sociálně emočních dovedností a kompetencí, konstruktivní zvládání konfliktů a zátěžových situací, odmítání návykových látek,
- ✚ zvyšování zdravého sebevědomí a sebehodnocení, posilování odvahy, stanovování realistických cílů, zvládání úzkosti a stresu.

Preventivně vedle rodiny a školy mohou působit i nejrůznější zájmové organizace dětí a mládeže (střediska volného času dětí a mládeže, skauting, sportovní kluby, základní umělecké školy, ekologická sdružení apod.), orgán sociálně právní ochrany dítěte, sociální kurátoři mládeže a další orgány sociální péče, policejní orgány s preventivně výchovnými programy, ...).

Preventivně na mladou generaci mohou působit masová komunikační média – televize, rozhlas, tisk, internet, ...

Jak předcházet vandalismu ve školách prakticky:

- Fyzický dohled nad žáky – „dozory“ i o přestávkách v prostorách, kde se žáci mohou pohybovat.
- Organizované přestávkové aktivity – nabídnutím nějaké aktivity či zaměstnání může nahradit nudu u žáků a tím předcházet úmyslnému ničení majetku.
- Odpočinková (relaxační) místa – sportovní aktivity, muzikoterapie, dramaterapie, výtvarné aktivity).
- Komunikace se žáky.
- Vytváření vhodného klimatu ve škole, třídě.
- Netolerance jakéhokoli závadového chování.
- Zakotvení podmínek zacházení se školním majetkem, včetně sankcí a náhrad do školního řádu, a prokazatelné seznámení žáků a rodičů s tímto nařízením.

- Výchova prací – optimálním řešením náhrady škody je uvedení poškozené věci do původního stavu viníkem (u žáků 2. stupně ZŠ a střední školství) či za pomoci rodičů (žáci 1. stupně ZŠ), a to vlastními silami, lidskou, fyzickou prací (za předpokladu, že ještě lze vandalsky poškozenou věc opravit).
- Průběžná prevence během celého školního roku.
- Trénink zvládání vlastní agresivity, nácvik odolnosti proti stresu v indikovaných případech.

Postup při řešení vandalismu ve škole:

- pedagog vždy informuje ředitele školy, ŠMP, VP, TU a zákonného zástupce
- pedagog písemně vyhotoví záznam o škodné události a pokusí se odhalit viníka
- v případě že škola zná viníka, může požadovat na zákonném zástupci náhradu škody
- pokud zákonní zástupci odmítají spolupracovat se školou nebo se jedná o opakovaný vandalismus škola vyrozumí OSPOD
- pokud nedojde ke smíru – náhradě vzniklé škody, škola ohlašuje věc na Policii ČR (do 5 000 Kč řešeno jako přešupek, nad 5 000 Kč řešeno jako trestný čin
- při opakovaném vandalismu stejným žákem školu oslovuje pedagogicko-psychologické pracoviště nebo střediska výchovné péče (je nutný souhlas rodičů, zákonných zástupců, u nezletilých i zletilých žáků).

3.4. Syndrom CAN

Jedná se o syndrom týraného, zneužívaného a zanedbávaného dítěte. Jde o jakoukoliv formu týrání, zneužívání a zanedbávání dětí, která je pro naši společnost nepřijatelná. Dítě nejčastěji poškozují jeho rodiče a další členové rodiny, pokud jsou k dítěti necitliví a bezohlední a pokud je podřizují nebo využívají k uspokojení vlastních potřeb.

Je nutné si všimnout změn v chování dítěte, nezáměrně o dění kolem sebe, zvýšená opatrnost v kontaktu s dospělými, vyhýbání se školním a mimoškolním aktivitám, sebepoškozování, odmítání jídla nebo přejídání se, potíže se soustředěním a zhoršení prospěchu ve škole, modřiny na těle, řezné rány, otisky dlaně, prstů na těle, stopy po opaření nebo popálení cigaretou, opakované zlomeniny, lysinky ve vlasech, otoky částí těla (rtů), atd., trvalý hlad, podvýživa, vyčerpanost, zdráhání při odchodu domů, atd.

Postup při zjištění nebo podezření na syndrom CAN:

- ✚ pedagog sdělí zjištění TU, VP a ŠMP – vhodným a citlivým způsobem je proveden záznam
- ✚ je informováno vedení školy
- ✚ školské poradenské zařízení by mělo spolupracovat se školním psychologem
- ✚ následuje vyhodnocení a konzultace se SPC, PPP a s OSPOD

Škola poté postupuje podle pokynů výše uvedených institucí.

Sexuální zneužívání – je každé nepřiměřené vystavení dítěte sexuálnímu činu nebo chování, které vede k uspokojování potřeb zneuživatele. Pohlavní zneužívání je závažným trestným činem proti lidské důstojnosti, na který se vztahuje povinnost překazit jej (v souladu s trestním zákoníkem). Překazit znamená, že zabráníte páčání nebo dokončení takového jednání (oznámít orgánům činným v trestním řízení).

Pokud se mi dítě svěří osobně:

1. uvědomit si, že jde o velmi citlivou záležitost
2. seznámit s tím co nejužší okruh dalších osob
3. pokud se zneužívání dopouští rodič, není žádoucí informovat ho o tom, že se vám dítě svěřilo
4. komunikovat s dítětem – podrobnější vyšetřování nechat na psychologovi a policii
5. vhodně dítěti sdělit, že skutečnost musíte ohlásit na policii
6. ohlásit
7. ocenit dítě, že za vámi přišlo a ujistit ho, že pro ně uděláte všechno, co je ve vašich silách
8. jestliže dítě nechce, abyste věc ohlásili, situaci konzultujte s odborníkem, ale od oznámení události vás to nesmí odradit

Pokud má učitel jistotu, že byl spáchán trestný čin, má ze zákona povinnost obrátit se na orgány činné v trestním řízení, pokud má podezření, zákon určuje školskému zařízení za povinnost nahlásit tuto skutečnost orgánu sociálně právní ochrany dětí (OSPOD).

3.5. Sebepoškozování

Sebepoškozování je autoagresivní chování člověka, které se děje jemu samotnému, a to při akutním nebo chronickém stresu nebo nezvladatelných emocích. Umožňuje jedinci znovuzískání kontaktu se světem, obzvláště u mladých lidí, jež mají v anamnéze trauma. Přestože bolest, doprovázející sebepoškození, může být fyzicky téměř nesnesitelná, sebepoškozující jí dává přednost před psychickou trýzní a považuje ji za efektivní prostředek tišení duševní bolesti.

S problematikou sebepoškozování se potýká mnoho lidí, zejména mladistvých, ale může se objevit i kolem 7 let věku i dříve. Sebepoškozování může trvat týdny, měsíce i rok, spíše se objevuje v určitých obdobích, pak vymizí a po určité pouze se může objevit znovu.

Sebepoškozující chování se dává do přímého vztahu k biologickým, psychologickým/psychiatrickým a sociálním (rodina, výchova, sociální prostředí) vyvolávajícím faktorům.

Existují různé způsoby sebepoškozování s rozdílnou závažností poškození. Nejčastěji pozorovaným sebepoškozujícím chováním je:

- ✚ řezání (žiletkou, střepem, ...),
- ✚ pálení kůže,
- ✚ škrábání,
- ✚ píchání jehlou,

- ✚ rozrušování hojících se ran,
- ✚ obrušování popálené kůže,
- ✚ kousání, údery, nárazy,
- ✚ dloubání, tahání kůže a vlasů/ochlupení a další.

Sebepoškozování se může týkat kterékoliv části těla, nejčastějším místem poškození však bývají ruce, zápěstí a stehna. Závažnost poškození může sahát od povrchových ran až po poranění vedoucí k trvalému znetvoření.

Nejčastějším motivem pro sebepoškozování je:

- ✚ snaha zmírnit vnitřní napětí, snaha uniknout z nesnesitelné situace nebo neúnosného duševního stavu, snaha odstranit pocity viny, studu, dosažení pocitu očistění
- ✚ snaha získat pocit kontroly nad vlastním tělem a psychikou
- ✚ snaha dosáhnout pocitu uspokojení z tělesného prožitku bolesti nebo tepla krve
- ✚ tělesné vyjádření nevyslovitelných pocitů, vyjádření hněvu na sebe, např. za vlastní slabost nebo za nedostatek disciplíny
- ✚ odpoutání pozornosti od jiných problémů
- ✚ manifestace potřeb, demonstrace vlastní síly nebo dosažení péče a ochrany, získání pocitu bezpečí nebo jedinečnosti
- ✚ znovuprožití traumatu ve snaze o jeho zpracování
- ✚ dosažení poranění, která jsou viditelná a léčitelná na rozdíl od těch neviditelných duševních
- ✚ dosažení neatraktivnosti pro ostatní.

Spouštěčem sebepoškozování bývá nejčastěji pocit ztráty a opuštění, pocit studu, kritika. Emocemi, které jsou nejčastěji přítomny před sebepoškozením, ale i po něm, jsou zlost na sebe a smutek. Aktu sebepoškození téměř vždy předchází izolace, někdy se však děti poškozují v přítomnosti kamaráda/ky či ve skupině.

Případy sebepoškozování se vždy zabývá: výchovný poradce, školní psycholog, třídní učitel, školské poradenské zařízení, pediatr/pedopsychiatr, event. orgán sociálně právní ochrany dítěte.

Postup při zjištění na sebepoškození:

- ✚ V případě přímého rizika závažného ublížení či ohrožení života (přímé riziko = žák drží ve škole žiletku a plánuje se řezat, mluví o sebevraždě atd./nepřímý předpoklad rizika = učitel objeví staré jizvy na zápěstí atd.) - nutné většinou po předchozí telefonické konzultaci odeslat na psychiatrické oddělení či kliniku spádové nemocnice, centrální příjem nejbližší psychiatrické léčebny (i nedobrovolně).
- ✚ Pokud žák není aktuálně ohrožen závažným sebezraněním (platí pro žáky motivované k řešení situace a hledání pomoci – měla by následovat konzultace u odborníka v psychiatrické nebo psychologické ambulanci. Vhodné je i doporučení od

dětského/dorostového lékaře. Zákonní zástupci by se do těchto zařízení měli vždy objednat telefonicky.

- ✚ Lidé mají možnost se obrátit i na Krizová centra (není třeba doporučení zdravotnického zařízení), Linky důvěry, Linka Bezpečí.

Samotné sebepoškozování není trestný čin, ale navádění/nucení k sebepoškozování, sebevraždě nebo příčiny vyvolávající sebepoškozování, jako je třeba sexuální zneužívání, týrání apod., jsou trestné činy, na něž se vztahuje oznamovací povinnost.

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí výslovně určuje jako povinnost různým institucím, mimo jiné i škole a školskému zařízení, nahlásit případ ohrožení zdraví nebo života dítěte, a to i tehdy, když se objeví pouze podezření na trestný čin.

3.6. Rasismus, xenofobie

Rasistické chování je takové, které na základě přisouzení psychických a mentálních schopností a dovedností skupinám definovaným podle biologického, rasového či národnostního původu tyto příslušníky těchto skupin hodnotí a případně (ve formě „tvrdého rasismu“) je i poškozují.

Xenofobní chování je takové, které na základě subjektivně stanovených prvků cizosti (jinakosti) vyvolává obavy ze subjektů, které jsou jako cizí pojmány a v krajních případech může vést k jejich poškozování, což vyvolává protireakci.

Primární prevence rasismu a xenofobie:

- ✚ žákům je nutné zprostředkovávat demokratické hodnoty a principy lidských práv a tolerance,
- ✚ výuka o extremismu a o negativě spojených s minulostí a současností extremismu, rasismu – možnost využití životních příběhů, uměleckých děl – literatury, filmů s následnou besedou
- ✚ za projevy extremismu, rasismu a xenofobie následují sankce

Doporučené postupy v případě zjištění rasismu či xenofobie:

- ✚ Zjistit hloubku extremistického přesvědčení u jednotlivců a zjistit jejich případné vazby na extremistickou scénu mimo školu.
- ✚ Zjistit rozšíření uvedených postojů v kolektivu, ve třídě a ve škole.
- ✚ Vyvolat diskusi o problémech souvisejících s uvedenými postoji s cílem odhalit jejich příčinu.
- ✚ Zaměřit výuku na tyto problémy.
- ✚ Okamžitě a razantně vystoupit proti projevům intolerance mezi žáky vyvolanými uvedenými postoji a názory.
- ✚ TU by měl vždy neprodleně zajistit bezpečnost případné oběti.
- ✚ Pozvat experty k diskusi s žáky/studenty.

- ✚ Informovat rodiče v případě zjištění uvedených hlouběji zakotvených postojů a nabídnout jim spolupráci.
- ✚ Pokud se jedná o propagaci bez konkrétní oběti, je potřeba informovat zákonné zástupce žáků, se žáky provést okamžitou intervencí na dané téma. Pokud je již situace mimo kontrolu přizvat do školy odborné instituce na pomoc.
- ✚ V případě závažných projevů (násilných) informovat bezpečnostní složky (Policii ČR).
- ✚ Podle závažnosti přestupku proti školnímu řádu je žákovi uděleno výchovné opatření.

3.7. Žák s PAS

Poruchy autistického spektra (dále jen „PAS“) je skupina poruch, které se diagnostikují na základě projevů chování. V Mezinárodní klasifikaci nemocí (MKN - 10) jsou označovány jako pervazivní (všepronikající) vývojové poruchy, mezi které jsou řazeny mj. dětský autismus, atypický autismus, Rettův syndrom, Aspergerův syndrom, jiné pervazivní vývojové poruchy, pervazivní vývojová porucha nespecifikovaná.

Základní diagnostická triáda PAS zahrnuje různou míru narušení v těchto oblastech:

- ✚ sociální interakce a sociálního chování,
- ✚ verbální i neverbální komunikace,
- ✚ v oblasti představitosti a hry, omezených vzorců chování, zájmů nebo aktivit.

Stupeň závažnosti poruch bývá různý, typická je také značná variabilita projevů. I v případě nejlehčích forem postižení zhoršují sociabilitu a ztěžují zařazení jedince do společnosti. Specifika v chování žáků s poruchou autistického spektra PAS jsou celoživotní, některé projevy s věkem mizí, jiné se zase mohou objevit.

Pro předcházení krizových situací spojeným s rizikovým chováním žáků s PAS je nutné dodržovat tato pravidla:

- ✚ pravidlo přesnosti, jasnosti instrukcí a zajištění předvídatelnosti
- ✚ pravidlo jasné a konkrétní motivace
- ✚ pravidlo vyšší míry tolerance
- ✚ pravidlo důslednosti v přístupu
- ✚ vyšší míra vizuální podpory
- ✚ nadstandardní řešení obtíží s pozorností
- ✚ vyšší míra vysvětlování sociálně komunikačních pravidel a situací, vyšší míra pomoci v některých situacích, které vyžadují praktický úsudek
- ✚ možnost odpočinku, relaxace

Pro úspěšnou spolupráci je nutné nastavení, zavedení a využívání vzájemné informovanosti aktérů zapojených do vzdělávacího procesu žáka s PAS (pedagog, asistent pedagoga, zákonný

zástupce, vychovatel, výchovný poradce, v případě, že má škola k dispozici, tak také školní speciální pedagog nebo školní psycholog) v dohodnutých intervalech a dohodnutým způsobem.

Doporučený postup školy pro prevenci vzniku problémových situací u žáků s PAS:

- ✚ Ředitelem školy je určen pedagogický pracovník (výchovný poradce), který spolupracuje se školským poradenským zařízením, v jehož péči daný žák s PAS je.
- ✚ Pověřený pedagogický pracovník seznámí všechny pedagogické i nepedagogické pracovníky školy s obecnými specifiky diagnózy PAS a zásadami pro předcházení rizikových projevů chování ve škole. Informuje o zásadních podstatných informacích a individuálních zvláštностech a potřebách daného žáka. O této skutečnosti bude vyhotoven písemný zápis s podpisy všech zúčastněných.
- ✚ Pověřený pedagogický pracovník úzce spolupracuje s třídním učitelem žáka, asistentem pedagoga a školním metodikem prevence, se kterým organizuje kasuistické semináře pro sdílení dobré i špatné praxe v oblasti prevence a předcházení vzniku nežádoucího chování žáků s PAS, nebo v oblasti řešení akutních rizikových situací. Pracovníci podílející se na vzdělávání žáka s PAS absolvují pravidelné supervize s odborníkem z praxe.
- ✚ Třídní učitel je v pravidelném kontaktu se zákonnými zástupci žáka s PAS – vzájemně předávání informací.
- ✚ Třídní učitel v případě potřeby a po dohodě se zákonným zástupcem, spolupracuje s lékařskými specialisty, v jejichž péči žák s PAS je – především praktický lékař pro děti a dorost, dětský psychiatr, případně dětský klinický psycholog.

3.8. Sexuálně rizikové chování

Rizikové sexuální chování může negativně ovlivňovat jedince v době, kdy se odehrává i v budoucnosti. Může se projevit v různých oblastech – ve **vývoji psychiky** (např. posun hodnot, posílení manipulativních schopností, oploštělost emocionality), v **psychologicko-sexuologické** oblasti (např. psychosexuální nezralost, preference patologických sexuálních aktivit, upřednostňování virtuálního erotického materiálu před normálním lidským kontaktem, nejasná, resp. nevyhraněná sexuální orientace apod.), po stránce **zdravotní** (např. pohlavně přenosné nemoci včetně HIV/AIDS, narkomanie) a **sociální oblasti** (navazování neadekvátních sociálních vazeb, ztráta vztahů nebo nekvalitní vztahové vazby, problémy v rodině atd.)

K rizikovému sexuálnímu chování patří:

- ✚ předčasný začátek pohlavního života (zvýšená konzumace pornografie před 15. rokem života),
- ✚ vysoká frekvence pohlavních styků,
- ✚ náhodné známosti, promiskuita, prostituční chování,
- ✚ prezentování vlastních erotických materiálů na internetu,
- ✚ krvavé sexuální praktiky,
- ✚ vaginální, anální a orální styk bez použití kondomu mimo dlouhodobé partnerství, kde se předpokládá věrnost partnerů.

V širším slova smyslu se k rizikovému sexuálnímu chování pojí i asociální chování, agresivita, nadužívání alkoholu a drog.

Velmi důležitá je zejména primární prevence, ke které by mělo docházet v prostorách škol – vytváření zdravých postojů v otázkách sexuality, zodpovědného chování, rozhodování a komunikace v situacích souvisejících se sexuálním zdravím.

Sexuální výchova by měla být systematická, dlouhodobá a záměrně cílená na žáka.

Primární prevence sexuálního chování:

- + preventivní programy dle věku a rozumové vyspělosti skupiny
- + sexuální výchova – seznámení se základními sexuálními pojmy
- + podporovat vytváření zdravého postoje k vlastnímu tělu, vztahům a sexuálnímu chování
- + znalosti o právech dítěte, důstojnosti člověka
- + pěstovat povědomí o institucích, na které se lze obrátit v případě nouze nebo ohrožení (zdravotníci, policie, ...)
- + fungující spolupráce mezi rodinou a školou
- + poskytovat dostatek informací o způsobech ochrany před pohlavně přenosnými nemocemi
- + informovat o tom, co je sexuální zneužívání a rizikové sexuální chování
- + vysvětlovat a netolerovat projevy nesnášenlivosti, předsudků v oblasti vztahů, sexu a sexuální orientace

Existují tři základní ukazatele, kdy lze sexuální chování pokládat za škodlivé a kdy by měl učitel zasáhnout:

1. pokud ho dítě neprovádí v soukromí;
2. pokud vznikne podezření, že při něm nějak zraňuje sebe nebo někoho dalšího;
3. pokud se ze sexuálního chování stane nutkavé chování (to znamená, že tomu dítě věnuje tolik prostoru, že zanedbává svoje běžné povinnosti, hygienu, přátele, učení a podobně).

V případě, že se jedná o patologii rodiny, je vhodné doporučit psychoterapeutickou pomoc.

Pokud je spolupráce s rodiči dobrá, lze podle závažnosti řešit danou situaci ve škole (přítomni zákonní zástupci žáků, učitel, mediátor (např. školní psycholog).

V případě složitějších případů zprostředkovat kontakt rodičů se specializovaným pracovištěm, které nabízí psychologické, terapeutické a poradenské služby rodinám a jejich jednotlivým členům nacházejícím se v obtížné životní situaci.

V případě, že rodiče nemají zájem řešit situaci, je potřeba navázat spolupráci se školním metodikem prevence, výchovným poradcem, školním nebo klinickým psychologem, kteří by měli operovat s vlastní sítí důležitých kontaktů pro řešení nadstandardních problémů.

Dospělý je povinen chránit a prosazovat nejlepší zájem dítěte.

Praktická škola, Základní škola a Mateřská škola, Josefa Zemana, Náchod

Zjištěné násilí páchané na dítěti (i sexuální) je povinen ohlásit Orgánům sociálně-právní ochrany dítěte (OSPOD) nebo na Policii ČR. Další možnost, jak anonymně ohlásit zjištěné násilí na dětech, nabízejí internetové stránky <http://www.protikorupcni-linka.cz/cs/Obecna-temata/Nasili-na-detech/>.

Platnost a účinnost dokumentu: od 1. 9. 2022

Vypracovali členové: ŠPP Prš, ZŠ a MŠ Josefa Zemana v Náchodě

Odborný garant: PhDr. Jana Tichá

Místo, datum: V Náchodě, dne 1. ledna 2023

Schválil: Ing. Ivo Feistauer, ředitel školy v.r.

Příloha č. 1

STRATEGIE ŠKOLY PŘEDCHÁZENÍ ŠKOLNÍ NEÚSPĚŠNOSTI, ŠIKANĚ A DALŠÍM PROJEVŮM RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ

Praktická škola, Základní škola a Mateřská škola, Josefa Zemana, Náchod

Směrnice ředitele školy

Praktická škola, Základní škola a Mateřská škola, Josefa Zemana, Náchod

Praktická škola, Základní škola a Mateřská škola, Josefa Zemana, Náchod

Platnost od 1. ledna 2023

a č. 1